

EUSKAL PIZKUNDEA

Zer behar dugu indarraldirako?

2024ko azaroan, Euskalgintzaren Kontseiluak atzeraldia zetorrela ohartarazi zuen, baldin eta indarrean diren joera soziolinguistikoak eta egiturazko arazoak itzulikatzeko neurri egokiak epe laburrean hartzen ez badira. Euskara larrialdi linguistikoan dagoela adierazi zuen. Pizkunde berri baten beharra mahai gainean jarri du. Testuinguru horretan antolatu du Bilbao Arena kirol pabiloian, abenduaren 27an, ekitaldi jendetsua, euskaltzaleak adoretzeko eta erakunde publikoei hizkuntza politika sendoak eskatzeko. Sei eragile eta euskaltzaleri galdetu diegu pizkunde baterako elementu giltzarriak zein izango liratekeen.

 ONINTZA IRURETA AZKUNE MARISOL RAMIREZ / FOKU

Euskararen soinu-banda

Ekitaldia:

Bilbao Arena kirol pabiloia
Abenduak 27, 17:00etan

Ekitaldian parte hartuko duten kultur gile eta sortzaileak:

Musikariak:

Amets Aranguren, Anari, Beñat Goitia 'Benize', Gontzal Mendibil, Gorka Urbizu, Joseba Tapia, Julen Golarazena 'Flako Fonki', Maia Iribarne, Miren Narbaiza.

Aktoreak:

Edurne Azkarate, Itziar Ituño, Miren Gaztañaga eta Ramon Agirre.

Bertsolariak:

Ane Labaka eta Sustrai Colina.

Sarrerak 10 eurotan www.pizkundea.eus -en

Jasotako dirua artisten lana ordaintzeko eta ekitaldiaren gastuen zati bat ordaintzeko erabiliko da.

Orain dela urtebete, euskara eta euskal hiztun komunitatea larrialdi linguistikoa daudela adierazi zuen Kontseiluak. Ordura arte, errotonda, bidegurutze, eten eta moteltze moduko terminoak usu erabili ziren egoera definitzeko, nahiz eta irakurketa baikorragoak ere mantendu ziren. Kontseiluak hizkuntza larrialdia mundu mailako krisi sistemikoaren parte gisa hartu zuen eta bere egin zuen terminologia. Aurretik katalanek eta galiziarrek tan-kerak bereko aldarrikapena egina zuten.

Larrialdi izendatu bai, baina ez etsitze-ko; ez da, behintzat, Kontseiluaren asmoa hori izan. Duela urtebete adierazi zuenez, "euskarari pizkunde berri bat emateko lehen argi-izpia ekartzeko deia da, itxaropenaren txinparta piztekoa".

Pizkunde berri baterako deia egin du Idurre Eskisabel idazkari nagusi duen erakundeak; lehen ere euskaldunek jakin izan dute ilunalditik argirako bidea egiten. Kontseiluak gogora ekarri du XIX. mendetik XX. menderako mundu aldaketa hartan euskaltzaleen eman zen pizkundea: Lore Jokoak, Euskaltzaindia eta Eusko Ikaskuntza sortu ziren. Orixe, Lizardi, Lauaxeta, Tene Mujika eta Elbira Zipitriaren garaia izan ziren. Goraldi hura gogor jo zuen olatu totalitarioak eta euskaltzaleek bigarren aldiz hizkuntzari eustea lortu zuten. Bigarren pizkunde hartakoak dira euskara batua, euskarazko irakaskuntza, helduen euskalduntze-alfabetatzea, literatura, eta Ez Dok Amai-ru, besteak beste.

Orain larrialdi linguistikoa mahai gainean jarri dute, "baina ez da lantua jotzeko garaia". Kontseiluak bi pizkunde-aldietan euskaltzaleek aurrera egiteko mantendu duten itxaropena azpimarratu du, eta orain ere itxaropenerako deia egin du: "Euskaltzaleen itxaropena zabal-tzera, euskaltzaleon garaia dela esatera gatz". Era berean, aurreko bi pizkunde-aldietako euskaltzaleak gogoan, itxarope-na izateak zain egotearekin zerikusirik ez daukala argi utzi du Kontseiluak, hau da, ekiteko garaia dela: "Azken hamarkade-tan egindako bideari zintzo begiratu eta ondo zein gaizki egindakoetatik ikasi eta bide berriak abiatzeko unea da. Egungo erronkei kementsu heltzekoa".

EUSKALTZALETASUNA JARRERA POLITIKO

Kontseiluaren ustez, euskaltzaleen itxaropena ez ezik mundua ikusteko modu bat da, hizkuntza-supremazismoaren aurkako jarrera bat, hizkuntza berdintasunaren aldekoa. Euskaltzalea euskararen normalizazioaren eta biziberritzearen alde dago, baina baita ere minorizatutako edozein hizkuntzaren alde. Justizian, berdintasunean eta askatasunean oinarrituta-ko ikuspegia azpimarratu du Kontseiluak, "mundua hain aldrebes dabilen garaioan, oinarritzeko jarrera politiko bat". Erakundeak euskaltzale izateko modu desberdi-nak azpimarratu ditu, eta keinu egin die euskara jakin gabe ondorengoei euskara emateko bidea ireki dutenei eta euskararen normalizazioan bultzatzaile izan direnei.

Euskaltzaleei dei egin die, berriz ere euskaltzaleen lehen lerrora ekartze-ko, "euskararen etorkizuna jokoan dago eta pizkunde berri bat emateko unea da".

Bakarkako euskaltzaleei dei egiteaz gain, Kontseiluak erakunde publikoen ardura azpimarratu ditu. Hizkuntza po-litika "anbiziotsuak eta sendoak" eskatu ditu, ofizialtasuna Ipar Euskal Herrian eta Nafarroan, eta oldarraldi judizialari aurre egitea Araban, Bizkaian eta Gipuzkoan.

BILBORA JOATEKO HIRU ARRAZOI

Lehenik eta behin, euskaltzaleen indar eta batasunaren erakustaldia egin nahi du Kontseiluak, larrialdi linguistikoa- ren testuinguruan: "Etsipenean jausi behar-rean, euskaraz bizi nahi dugula adiera-zi, elkarrekin arnas hartu, eta euskarari etorkizuna emateko prest gaudela era-kutsi".

Bigarrenik, gizarte osoari helarazi nahi dio euskararen normalizazioa eta biziberritzea "guztion ardura" dela, "gi-zarte berdintasunarekin, justiziarekin eta askatasunarekin lotutako beste auzi asko bezala".

Hirugarrenik, hizkuntza politiketan "ezinbestekoa eta premiazkoa den jauzi sendo bat" bultzatzea lortu nahi da Bil-boko ekitaldiaren bidez. Eragile institu-zional, politiko, ekonomiko, kultural eta sozialei, bakoitzaren erantzukizun eta erabakimenaren arabera, euskararen ezagutzaren unibertsalizazioaren eta erabilera normalerako baldintzen alde egitea eskatuko zaie.

Pizkunde baten atarian: hizkuntza-politika berritzeko beharra

MALEN DOMINGUEZ ZABALA, TELESFORO MONZON

EUSKAL HERRIGINTZA LABORATEGIKO ZUZENDARI EXEKUTIBOA

A benduaren 27rako Euskalgintzaren Kontseiluak deitu duen ekitaldiak une historiko bat markatzen du: azken hamarkadetako ziklo politiko, sozial eta linguistikoa-ren agortzea, eta, aldi berean, aukera bat, euskararen biziberritzean jauzi kualitatiboa egiteko. “Pizkunde” deitu diote, baina pizkunde batek ez du soilik bultzada emozional edo sinbolikoa behar; norabide politiko eta sozial argia behar du, herri honek bere buruari egiten dion galdera potoloari erantzuteko: zertan eta nola berrasmatu behar dugu hizkuntza-politika, duela 40 urteko baldintzak errotik aldatu direnean?

Telesforo Monzon euskal herrigintza laborategiaren ikuspegitik, eta Txillardeggi Gogoeta Gunean egiten ari garen lanetik abiatuta, gero eta agerigarria da egungo markoaren mugak ez direla arazo operatibo hutsak; izaerazko mugak dira. Euskara normalizatzekeo egitura juridiko-instituzionalak, eredu sozioekonomikoak eta eragin ideologikoek ez dute euskara herri-hizkuntza gisa biziberritzeko inertzia sortzen. Horregatik, pizkundearen klabe nagusia ez da soilik gehiago egitea, sakonki beste modu batean egitea baizik.

Lehen elementu estrategikoa subiranotasun linguistikoa da. Ez independentzia formala, baina bai hizkuntza-politikaren ildo nagusiak herri gisa erabakitzeko gaitasuna. Gaurko mar-koan –autonomia erkidego ezberdinek eta estatuen arauketak baldintzatuta– zatikatuta eta modu desorekatuan garatzen da hizkuntza-politika. Hori gaingitu gabe, nekez egin dezakegu bide kohesionaturik. Subiranotasun linguistikoa esan nahi du euskararen lurralde osoa kontuan hartzea, politika guztiak komunitatearen ikuspegitik diseinatzea eta eskumen maila guztien arteko estrategia bateratua eraikitzea.

Bigarren giltza normalizazioaren ikuspegi integral berria da. Duela hamarkada batzuk hezkuntza eta administrazioaren euskalduntzea izan zen ardatza; gaur, ordea, badakigu horrek ez duela bermatzen erabilera sozial masiboa, ez eta transmisio naturala ere. Aurrean dugun erronka da euskararen ekologia sozial osoa eraldatzea: lan mundua, espazio digitala, kultur industria berriak, hiri-inguruneak, eta, batez ere, gazteen aisialdi eta identitate kodeak. Euskararen aldeko borroka ez da soilik politikaren eremuan jokatzen; eguneroko bizitzaren eraldaketa sakonean dago gakoa.

Hirugarren elementua justizia linguistikoa da. Euskara ez dugu soilik defendatzen identitate komunitario gisa, baizik eta eskubide- eta berdintasun-arazo gisa. Herritarrek euskaraz bizitzeko duten eskubidea ez da oraindik erreala, eta euskararen aldeko politikak, askotan, aukerako politikatzat hartzen dira, ez oinarritzko eskubideak bermatzeko mekanismo gisa. Justizia linguistikoa printzipio politiko bilakatzaren denean, euskararen aldeko neurriak ez dira salbuespen, baizik eta oinarritzko egituraren parte.

Laugarrenik, ezinbestekoa da herri-boterearen dimentsioa berriz

kokatzea. Institutuzioak beharrezkoak dira, baina azken urteetan instituzioen arabeko euskalgintza nagusitu da, eta herri-eragileak albo batean geratzeko arriskua dago. Pizkunde batek ezin du soilik gobernuen borondatearen gain eraiki; komunitate aktibo eta autonomo baten indarra behar du, euskara ez soilik helburu, baizik eta praktika politiko eta sozial partekatua bihurtzen duena.

Hizkuntza-boterea dimentsioari dagokionean, euskarak periferiatik botere guneetara salto egiteko beharra azpimarratu nahi dugu. Beste era batera esanda, euskal botereak/botereek euskaraz jardun beharra, eraldaketa demografikoen garaian ezinbestekoa izango baita herri honetara datozenek euskara eskailera soziale-rako elementu gisara ikustea.

Eta azkenik, imajinario politiko berria behar dugu. Txillardegik berak zioen hizkuntza ez dela tresna neutroa, beste mundu baten atea baizik. Euskarak ez du soilik komunikazioa eraldatzen; mundua ulertzeko modua bera aldatzen du. Horregatik, pizkunde ezin da soilik teknika izan: herri proiektu baten berraktibazioa izan behar du, non euskara ez den elementu kulturala soilik, baizik eta etorkizun politikoaren giltza.

Abenduaren 27ko ekitaldiak aukera emango du gaitz kolektiboa eta itxaropen partekatua plazaratzeko. Baina benetako galdera beste bat da: prest al gaude hizkuntza-politika eta herrigintza logikak sakonki berrasmatzeko? Prest al gaude ohiko eremuetatik ateratzeko, eta euskara berriz ere herri baten zentro politiko bihurtzeko?

Pizkunde ez da lelo bat. Pizkunde erronka bat da. Eta erronka hori ate joka daukagu.

Gure txinpartak

IRATI ICIAR, TAUPA EUSKALTZALEEN MUGIMENDUKO LEHENDAKARIA

Sua piztuta mantentzea ez da edonolako kontua. Egur lehor eta trinkoa behar izaten da. Tentuz jarri behar izaten da, pixkanaka eta egurrak arnasteko tarreak utziaz, bat-batean egur gehiegi jartzeak sua ito bailezake. Txingar-ohe sendo bat jartzea komeni da, beroari eutsi eta egur berria piztu ahal izateko. Haize zakarra dabilenean, babesa jarri behar izaten da, sua sakabatu edo itzal ez dadin. Sua piztuta mantentzea ez da edonolako kontua, ez: etengabeko zaintza eta ahalegina eskatzen ditu, sekulako oreka lana. Eta hori horrela izanda ere, nahikoa al da noizbait piztu zen horri eustea? Nahikoa al da bizirautea?

Belaunaldi bakoitzak haren aurrekoek piztutako garra jasotzen ditu, eta horrekin batera, atzetik datozenen sua zein egoeratan utziko dien erabakitzea dagokio. Azken hamarkada luzeetan, belaunaldi bakoitzak berea eman du euskararen biziberritzean, unean uneko erronkei hobekien jakin izan duen moduan aurre eginez, batzuetan eutsiz, eta beste batzuetan euskararen garra indartuz. Garai ilunetan, pizkunde eta loraldiak eragiteko gai izan gara euskaltzaleok.

Korrontearen kontra aritu izan ginen, eta horrela ari gara. Globalizazioak eragindako korronte homogeneizatzailea hizkuntza gutxitu eta txikien kontrako norabidean dator, eta geroz eta modu basatiagoan kolpatzen ari da hegemonikoak ez diren hizkuntzak, kulturak eta herriak. Jokaleku honetan, egoera soziolinguistikoaren bilakaera arduraz bizi dugu: euskararen ezagutza, oro har, goranzko bidean badabil ere, hitzun askok euskaraz eroso jarduteko gaitasun kamutsa du, erabileran ez da aurrerapauso esanguratsurik eman,

eta eremu euskaldunenetan galerak gertatzen ari dira. Gauzak ezberdin egiten hasten ez bagara, atzera egiteko arriskua daukagu. Eta argi esanda, horretarako eskumena ere mugatu egin zaigu: Nafarroako zati handienean eta Ipar Euskal Herrian euskara hizkuntza ofiziala ez izateak ondorio larriak ditu hizkuntza politika iraunkor eta emankorra egiteko orduan, eta hori aski ez, eta azken aldian bizi dugun oldarraldi politiko eta judizialak ikusarazi digu, euskara ofiziala den eremuetan ere, euskara biziberritzearen aldeko lege babesak arrakalak dituela.

Kasualitatea al da oldarraldi hori indartu izana noiz eta batzuk eta besteok, han eta hemen, jauzi baten premiaz ari garenean? Eszenatoki berriak irudikatzen ari gara, baina sua babesten, orain arte lortutakoa defendatzen nahi gaituzte. Pentsatzekoa da, akaso, oldartzen diren horiek benetan sinesten dutela badagoela jauzi egiteko aukera, eta horregatik tematzen direla aukera hori zapuzten. Zeren, badaude sinesteko arrazoiak: mende Erdiko ahalegin kolektiboari esker, euskararen ezagutza ia orokorra da eremu askotara belaunaldi gazteetan; beste garai

batzuetan ez bezala, egitura publiko eta sozial asko dugu antolatuta euskararen alde, baita, euskaraz jakin edo ez, aldeko agertzen den gehien-go sozial baten bultzada ere; eta sarri baldintza kaxkarretan bada ere, kalitate handiko kultura ekoizten ari den sektore bat dugu. Gogora dezagun euskarak bizi izan dituen pizkundek eta loraldietan rol erabakigarria izan duela kulturgintzak.

Ez gaitzezen erratu; ez da suari eusten geratzeko garaia, garra indartzeko baizik. Askok baitugu irabazteko: euskaraz bizi ahal izango den herria herri hobea izango baita; justuagoa, berdinzaleagoa, kohesionatuagoa, eta zoriontsuagoa. Indarrak batzeko garaia da, eragin nahi dugun tamainako eraldaketa gorpuztekoa. Euskara elkarte eta euskaltzaleok jarraituko dugu ausart jokatzeko, geure burua eta mugimendua berrasmatzen ahaletzen, herri proiektu ilusionagarri baten alde ekiten. Konspiratzeko unea da, elkarrekin amestekoa, eta horretarako, hitzordu garrantzitsu bat dugu euskaltzaleok abenduaren 27an: milaka buru eta bihotz taupataupa ariko gara Bilbao Arenan, etorkizun hobe bat irudikatzen, gure txinpartak pizten.

Izateak eta izenak

AIZE OTAÑO LIZARRALDE,
AEK-KO ARTEZKARITZA KONTSEILUKO KIDEA

Karmen Ugartemendia Amena-bar, Asteasun jaioa 1925eko urriaren 20an, eta Donostian zendua 2019ko abuztuaren 22an. Elena Marin Garcia, Lodosan munduratu 1927ko otsailaren 16an, eta Donostian zendua 2016ko urtarri-laren 11n. Atrebentzia handiz edo ez, horrela erabaki dut idazkiari ekitea, izen-abizen horiek bina izate eta izaera gordetzen dituztelako. Biak ala biak oso gertukoak, eta neuretzat, bederen, oso esanguratsuak. Bata, *amoña*: aitaren ama; bestea, *amama*: amaren ama. Egun, alboan ez ditudan arren, asko dut haienetik. Nola esan, nola adierazi... Haiei esker naiz naitzena. Arrazoiak asko dira, baina, nire ustez, garrantzitsuena hauex: euskara naiz. Hori, ez bairrik gabe, haiei esker da. Ni hala izan nendin, konta niezazueke bizitza osoan zenbat hau-tu egin zituzten eta, lekukoa hartuta, haien seme-alabek ere beste zenbat erabaki hartu zituzten... Ez naiz horretan luzatuko. Labur esanda, haiei zor diet izatea.

Euskara naiz, eta *Euskara gara*. Bi hitz baino ez, baina esangura sakona. Hizkuntzak, gure kasuan euskarak, eraikitzen eta ardazten du pertsonon izaera, pertsonon esentzia bera. Eta gure esentzia –euskarak ematen digun esentzia, hain justu– aldaezina edo aldagaitza da. Zer garen aldatuko balitz, ez genuke geure burua ezagutuko, geure bizitzaren zentzua galduko genuke. Katastrofikoa litzateke, bizitzaren zentzuak ikusarazten digulako balio dugula, badugula leku garrantzitsua munduan, ez garela, besterik gabe, bat gehiago. Arin esanda, izaerak/esentziak existitzeko modua marrazten digu. Horiek zimendutzat hartuta, bizitzaren zentzuak norabide bat ematen digu; hortaz, ezin dugu ezeztatu euskarak ardazten gaituela.

AEKn argi baino argiago diogu: euskara guztiontzako aterpe irekia eta eroso da, kohesio sozialerako tresna. Noski, erreminta baino gehiago ere bada. Pertsonok garena da euskara (eta alderantziz): gure ezaugarri edota ezaugarri-multzoaren muina. Hala, euskararen etorkizuna jokoan den honetan, guri dagokigu Euskal Herriko komunitatearen existentziaren aldeko borroka hauspotzea eta indartzea. Garai bateko borrokaren ondoko belaulaldia gara. Denok ditugu (edo izan genituen) amamak, amaxiak, amonak, aititak, aitatxiak edota aitonak; izan zirelako gara, ezta?

Tamalez, garai hartako lorpenek ezerezean geratzeko arrisku larria dute. Alta, inondik inora ezin gara etsipenean erori, hori ez da aterabide. Itxaropena eta ekimena ekarri behar ditugu lehen lerrora. Eta, beleak beti bere etxera egiten duen lez, neuk ere hala egingo dut. AEK sorreratik bertatik izan da erakunde ekintzaila, eta ez da hizkuntza bat irakastera mugatzen; AEK herri-mugimendua da, herri baten esperientziari eta historia hurbilari oso lotua. Gure aita-amen

garia, euskaltzaletasunak euskarari beste Pizkunde bat eman zionean, urrats logikoa eta naturala izan zen alfabetatzearen eta euskalduntzearen premia hauspotzeko eta antolatzeko bultzada. Horixe dagokigu egun egitea, presa baitugu.

Bai, presa dugu, Euskal Herri euskalduna lortzeko begira, Pizkunde berri bat abiatzeko. Euskararen normalizazioa eta biziberritzea auzi politikoak dira, eta arduradun politikoei dituzte prozesu horretan eragiteko eskumena, gaitasuna, boterea eta lidergoa. Orain da unea lehentasunezko politika publikoak martxan jartzeko norabide horretan. Guk urteak daramatxagu, herri-dinamikan eta lurraldetasunean (nazio-ikuspegian) oinarrituta, helduen euskalduntzea lehen lerrora ekarri behar dela, behar dutela, oihuztatzen. Euskal Herri osoan, bizitzaren alor guztietan, euskara nagusi izango bada, lehenbailehen eta lehentasunez, euskararen ezagutza unibertsalizatzeko era eta baldintzetan jarri behar dugu arreta. Ekiteko momentua da, eta ez ahortzi euskararen normalizazio-prozesuan erantzukizun partekatua ditugula; urrats bateratuak egin behar ditugu, euskarak euskaltzaletasun aktiboa behar-beharrezkoa du.

Euskarari zor diogu geure izatea; hizkuntzarik gabeko herria ez da herri izango. *Amoña* eta *amama*, zuen lekukoa hartuko dut, noiz baino argiago dudalako orain nire txanda dela; bai, jakina, gure txanda da, egungo euskaltzaleon garaia da. Euskarak pizkunde berri bat behar duelako, guk, AEKko ipurtargiok, lekukoa eskuan daramagu (nola ez), zeren eta, orain ez bagara, noiz izango gara? Abenduaren 27an, bete dezagun –guk, nork bestela?– Bilboko Bilbao Arena. Izan zirelako gara, garelako izango dira!

Beharra, eragile handi

JOXERRA OLANO ETXABE,

BARAÑAINGO IKA-KO SAHATS EUSKALTEGIKO IRAKASLEA

U rte pila galanta da euskara “bidegurutzean” zegoela entzuten hasi ginela. Euskararena “gurutze-bidea” zela esaten genion guk elkarri, etsi-etsian, jostari, Nafarroako goialde hauetan herritarrak euskalduntzen belaunetarainoko lokatzetan sartuta genbiltzanok. Orduan ere, haize kontra ari ginen, UPNren gobernuaren hizkuntza politika eragingarri bezain konplexurik gabeak atertuko zuen inolako esperantzarik gabe, gainera, baina hainbat gazte eta heldu batere beharrik gabe euskara ikastera nola zetozkigun ikusteak ematen zigun pozak barrenak gozatuta. Ez ziren guk nahi hainbat, jakina, baina bai gobernu haren neurri politiko suntsigarri, ausart eta iraingarriak hartzen zituztenek espero baino gehiago.

Baina, hara, zer den bizitza. 2015eko maiatzean, guk gutxien espero genuenean, demokrazia burgesetan oso tartean behin gertatzen den txiripa horietako baten ondorioz, UPNrik eta PSNrik gabeko gobernu osoatzeko adinako gehiengo lortu zuten Nafarroa Garaiko alderdi politiko ustez euskaltzaleenak: EH Bilduk, Geroa Baik, Podemos-Ahal Duguk eta Izquierda-Ezkerrak. Ez dakit euskara bidegurutzean edo beste nonbait ote zen; baina, lau indar politiko horiek adostu zuten gobernu-akordioa irakurrita, garbi ikusi genuen euskararen ofizialtasunarena behintzat ez zela ezinbesteko jotzen zituzten adostasunen artean. Horrenbestez, Nafarroako euskaldunok, gure bizitokia zein zen, beste lau urtez, bigarren, hirugarren edo laugarren mailako herritar izaten segitu genuen, euskarari ez baitzioten Espainiako Estatuaren uztarriaren pean lor litekeen bigarren mailako ofizialtasun mendre hori ere eman.

Berehala erakutsi ziguten, bestalde, zer-nolako hizkuntza-politika txapel eta geza egiteko asmoa zuten 2015eko maiatzean hasi zuten agintaldi hartan,

GORKA RUBIO / FOKU

inor euskara ikastera behartuko ez zue-na, noski. Erdaldunari euskaraz jakitea gero eta beharrezkoagoa izango zela pentsaraziko zion neurri politikorik ezin zutela hartu esan zitzaigun, erdaldunen hizkuntza-eskubideak errespetatu beharra zegoela, ez izateko euskaldun “suminduak”, pazientzia izateko, hurrengo agintaldian ausartago jokatu zutela... Eta halaxe joan ziren aukera galduen lau urte haiek. Tristeia bada ere, ezin esan horrek guztiak ustekabeen harrapatu gintuenik. Ez gure buru-argitasunagatik, esan beharrik ere ez dago, tratabide luzeak ematen duen eskarmentuagatik baizik.

Politikari ustez euskaltzale haien ahotan entzuten hasi ginen ez behartzearen, erakartzearen, seduzitzearen eta abarren musika hedatu eta dotoretu egin zitzaigun hurrengo sei urteetan Nafarroa Garaian. Orduan, gobernu gida-tzen zuen PSNrekin “pedagogia” egitea ezinbestekoa zela ohartarazi ziguten, horretarako diskurtso egokia erabili behar zela, eta pazientzia “pazientzia estrategi-koa” bilakatu zitzaigun. Pedagogiak pedagogia, PSNrik gabeko gobernu mirarizko haren hizkuntza-politika urardotu hark ez du, bistan denez, 2019az geroz-

tik hobera egin, ez euskaldunon legezko gerizari dagokionez, eta are gutxiago neurri politikoen bidez herritar erdal-dunei euskara gero eta beharrezkoagoa izango dela sentiarazteari dagokionez. Beharraren akuilua han izango da, beraz, 2015etik, hautsak hartuta, Euskara-bidearen egoitzaren ganbarako zokorik gordeenean. Eta Nafarroako euskaldunok, bitartean, bidegurutzean, gurutze-bidean, larrialdian, geldotze-aroan, periferian edo hala moduzko linboan.

Hori aski ez eta badirudi Eusko Jaurlaritzako hizkuntza-politikako arduradunak ere kutsatu egin zaizkigula, “desioa”, “izaera inklusiboa” eta ezpal bereko beste zenbait ale eder hitzetik hortzera darabilzkitzute eta. Eragile handi omen den “behar” famatu horren arrastorik ere ez hor ere, komunikazio kanpaina bikainen bidez erdaldun hutsak euskara ikastera txoraturik etorraziko dituztelakoan, nonbait. Araugile eta legegile behar lu-keena, limurtzaile. Eta limurtzea beste biderik ez dugunok, neurri politikorik hartzerik ez. Ez dugu lantegi makala, ez dugunez lantegi makala!

Horregatik guztiagatik, alegia, gure herrian ganorazko hizkuntza-politikarik ez dugulako, eta Iruñeko, Gasteizko eta Madrilgo gobernuak eusten dieten euskal alderdi politikoei euskara lehenesten ez dutelako, besteak beste, abenduaren 15ean, 19:00etan, Nafarroako Foru Parlamentuaren atarian elkartu gara, behar-rrak akuilatuta beste behin ere, euskararen ofizialtasuna eskatzeko eta Nafarroa Garaiko euskaldunoi hizkuntza-eskubideak oraindik ere etengabe urratzen zaizkigula salatzeke; eta abenduaren 27an, Bilbon, Bilbao Arenan, geure bu-ruari orain ere euskaltzaleon garaia dela oroitarazteko eta gure herrian gure hizkuntzan bizitzeko beste bizkorraldi bat behar dugula lau haizetara zabaltzeko. Hortaz, euskaltzaleok, sarri ikusiko dugu elkar, beharra eragile handia baita.

Non dago biziraupenaren langa?

MALORES ETXEBERRIA

2025a amaitzeaz, bi zita garrantzitsu jarri dizkigute euskaldunoi. Bata Durangon, abenduaren 6rako Euskal Herrian Euskaraz taldeak deitutako manifestazioa –artikulu hau argitaratzerako egina izango dena–. Bestea Bilbon, Euskalgintzaren Kontseiluak antolatua, aspaldian itzali samar dagoen sua berpiztea duena helburu, hizkuntza-politiketan ezinbestekoa eta premiazkoa den jauzi sendo bat bultzatzeko. Ea euskaldun kopuru handi bat biltzen garen bi ekitaldietan.

Azken bizpahiru urteotan urak mugitu diren sentsazioa daukat nik. Kontrako haizeak gogor jo du, bazterrak astinduz, eta gorde antzean zeuden iritziak azaleratzeko, eta azterlan eta iniziatiba berri batzuk abiarazteko parada eman du. Beste batzuen artean, Iñaki Lurrebaso Biteri soziologoaren aportazioa nabarmenduko nuke nik, urte mordoska batean indarrean egon den paradigma eta diskurtsoa kolokan jarri dituelako zorroztasunez. Gaitasunean asko aurreratu dugula eta hiztun berri dezente irabazi, baina horrek ez duela erabilera hobetu, ez espero adina behintzat. Hori izan da hitzetik hortzera erabili dugun ideia. Lurrebasok, berriz, fokua gaitasunaren ahuldadean jarri du, eta gaitasuna erabilera bihurtuko bada, hura hobetu behar dugula azpimarratu du. Jario eta aberastasun handiagoko hiztunak behar ditugula, euskaraz erraz egiten dutenak, eta horretan jarri behar dela indarra, besteak beste.

DANI BLANCO / ARGIA CC BY-SA

Larrialdi linguistikotzat hartua zuen dagoeneko Euskalgintzaren Kontseiluak egungo egoera eta Lurrebasok datu zehatzekin frogatu du egoera benetan oso muturrekoa dela eta gertuago gaudela Irlandan bertako hizkuntzak duen egoeratik Katalunian katalanak duenetik baino. Eta, gainera, Irlandarako bidea autopista zabala dela eta Kataluniarakoa, berriz, bidezidor estua eta malkartsua. Orain artekoa egiten segitzekotan, amildegitik askoz ere gertuago gaudela salbaziotik baino.

Ematen du bateko eta besteko eragile, euskaltzale eta erakundeak bat gatzozela egoeraren larriarekin eta zuloatik ateratzeko zerbait egin beharrekin. Larrialdi linguistikoa eta jauzia dira orain bolo-bolo darabilzkigun hi-

tzak edo kontzeptuak. Zerbait hori zer da, ordea?

Galdera horren bueltan, Bea Salaberrik, aldizkari honetan, otsailaren 26ko zenbakian *Bretoiera* izenburupean idatzitako iritzi artikuluak datorkit burura. Bretoierak bizi duen egoeraz ari zen, hirurogeita hamar urtean jasan duen galeraz. 1950eko hamarkadan milioi bat hiztunetik gora izatetik 104.000 izatera pasa direla zioen. Gaur egun %2,7 omen dira hiztunak –eskualderen batean %5–. Hiztun horiek inoizko gehien erabiltzen omen dute bretoiera, larrialdiaz jabetuta, eta biztanleen atxikimendua oso altua omen da, %60koa. Egoeraren aurrean dauden diskurtso kontrajarriei buruzko hausnarketa interesgarriaren ondotik galdera honekin amaitzen zuen artikuluak Salaberrik: Noiztik goiti kontsideratzen da hizkuntza bat hondarrera heldua dela?

Euskararen egoera bretoieraren endekapenarekin alderatzeko inolako asmorik gabe, beste galdera hau planteatuko nuke nik: Noiztik goiti kontsideratzen da hizkuntza bat edo hiztun komunitate bat salbaziorako bidean jarri dela? Zenbatekoak izan beharko lukete gaitasunak, erabilera eta atxikimenduak, eta nolakoak haien ezaugarriak. Eta zenbat denbora daukagu eszenatoki berri horretara iristeko? Hor dago biziraupenaren langa, hizkuntza-politikak definitzeko erreferentzia ezinbestekoa. Markatu dezagun.

2009, 2010 eta 2011* urteetan
jaiotako gazteentzat!

*aukera hau bakarrik Lapurdi,
Baxe-Nafarroa, Zuberoa eta
diasporako gazteentzako.

Izena emateko azken eguna:
2026ko MARTXOAK 2

EuskarAbentura
expedizioa
2026

Hautagaitza aurkezteko:
BIDEOA + PROIEKTUA

euskarabentura.eus
→ izenematea@euskarabentura.eus

Zapalkuntzaren kontzientzia hartu, kolektiboki antolatu eta borrokak piztu!

INTZA GURRUTXAGA ETA IRAIA DE LA TORRE,
EHE-KO KIDEAK

Euskarak gaur arte bizirautea miraria da; baina ez ausazko miraria, izerdi askori esker lortutako miraria baizik. Eta euskararen aldeko pizkunde berria harrotuko badugu, lehen bezala, orain ere borroka izango da horretarako bidea. Historian aldi desberdinak egon badira ere, aldatu ez dena jasaten dugun egiturazko zapalkuntza da. Azken mendeotan, euskaldunok estrukturaliki zigortuak, baztertuak eta gutxietsiak izan gara eta egoera horren aurrean konfrontaziorik sortu ezean, nekez egingo dugu aurrera.

Azkenaldian, alderdi nahiz sindikatu euskarafoboek markoa irauli dute eta euskaldunok pribilegiatu bihurtu gaituzte. Euskarafobo horien artean daude, hala nola, PSOE, PP nahiz Vox alderdi politikoak eta CCOO nahiz UGT sindikatuak. Kontakizun horren bitartez, errealitatea desitxuratu eta euskaldunon hizkuntza eskubideak murriztu nahi dituzte; azken buruan, euskaldunon desagertzea sustatu. Gainera, eskutik dute legedia; bai, legez ari dira gu zapaltzen. Aurrez aipatu modura, egiturazkoa baita bazterketa. Frantziar eta espainiar konstituzio linguiziden joko arauetan mugatuta gaude; beti korrontearen aurka igeri egitera kondenatuta. Apurrak lortzeko ikaragarri borrokatzera behartuta eta pixka bat lasaitu orduko, dena galtzeko arriskuan. Halaxe gaude. Horregatik, konplexurik gabe, erasotzaile horiek zuzen eta tinko seinalatzea, zapalkuntza agerian uztea eta Euskararen Errepublikak, independentzia, helburu hartuta, desobedientzia eta intsumiso jarrerak indartzea nahi-taezkoa deritzogu.

Geure gorputzetan eta egunerokoan bizi dugu zapalkuntza. Modu ugaritara erasotzen gaituzte: begiraden edo komentario desagokiak bidez, osasun etxean euskarazko arta edo epaite-

gian geure buruak euskaraz defendatzea ukatuz, hezkuntza euskalduna edo azterketak euskaraz pasatzea debekatuz... Baina, mugimendu feministak ondo erakutsi modura, pertsonala politikoa da eta norbanako gisa jasaten ditugun eraso horiek egungo sistemaren ondorio dira. Horregatik guztiagatik, euskaraz bizitzeko hautua hautu politikoa da; egungo errealitatea iraultzeko eta zapalkuntzarik gabeko Euskal Herrirantz bidea egiteko hautua, hain justu.

Azken hamarkadetan, ordea, euskararen auzia despolitizatze joera orokortu izan da. Instituzioetatik diskurtso horrek indarrean jarraitzen du; horrek, nolabait, euren ardura politikoak betetzetik salbuesten baititu. Horren adierazle dira orain aste batzuk Ibone Bengoetxea Eusko Jaurlaritzako lehendakariorde eta Hizkuntza Politikako sailburuak iradokitakoak: “Gizarte arruntak zelan jokatzeko du eta zergatik? Hainbeste jendeak euskara jakinda, zergatik ez du erabiltzen? Zer dago horren atzean? Hori jarrera bat da”. Noski jarrera bat dela, egiturazko zapalkuntzaren ondoriozko jarrera bat eta, hain zuzen, Euskal Herriko agintari politikoei dagokizue horren aurrean ardura politikoak hartzea. Nafarroa

Garaian, datorren urtean beteko dira Euskararen Foru Legea indarrean jarri zenetik 40 urte. Lege bidegabea, jaioterriaren arabera lehenengo, bigarren eta hirugarren mailako herri-tarrak sortzen dituen legea. Eta hala ere, Nafarroako Gobernuak Maria Chivite lehendakariari entzun behar izan diogu, euskarari erreferentzia eginez, eurena ez dela “inposizioaren” eredua. Nafarroan espainola ez al da ba politikoki inposatzen? Lapurdin, Nafarroa Beherean eta Xiberoan ere euskarak ez du ofizialtasunik, bigarren mailako hizkuntza gisa da tratatua. Folklorizazio haratago, euskararen erabilera ez dago normalizatuta ez administrazio publikoan, ez gainerako esparruetan. Pentsa, Baionako Euskal Museoa bertan, bigarren mailan dago, frantse-saren atzetik.

Hala bada, euskararen aldeko pizkunde berrirako hiru urrats dira guretzat ezinbestekoak: bizi dugun egoeraren kontzientzia hartzea, kolektiboki antolatzea eta tokian toki, bakoitzari dagokion mailan eta moduan, borroka piztea. Dena dugu irabazteko, beraz, has gaitezen modu burujabearen pentsatzen eta ekiten; Euskal Herriko Euskal Herri euskalduna, Euskararen Errepublika, eraikitzen!